

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juli 1914 kl. 11 f. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inrättande av spannmålslagerhus.

Uti en inom andra kammaren avgiven motion nr 49 har herr *Osberg* *Motionen.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning angående inrättande här i riket av spannmålslagerhus samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Till stöd för detta yrkande har av motionären anförts följande:

»I vårt land har länge funnits, men indrogs vid 1823 års riksdagen så kallade Allmänna Magasinsinrättningen, som hade att besluta om och handhava allt som rörde de å olika orter inom riket för statens räkning inrättade spannmålsmagasinen. Därmed upphörde jämväl dessa magasin att finnas till, vilka i så många avseenden varit till nytta för landet.

Man kan då fråga sig, om det icke vore oundgängligen nödigt, att upphandling av säd inom landet särskilt uti de sädesrikare provinserna borde för statens räkning underhållas, då därigenom icke allenast utvägar skulle beredas för lantmannen att alltid med visshet kunna påräkna avsättning å sin vara för ett skäligt medelvärde, utan ock tillgångar från det ena årets överflöd kunna sparas till undsättning och hjälp för behövande emot nedsatta pris under missväxtår.

Till fullo inseende dessa fördelar har jag icke kunnat underlåta att fästa statsmakternas uppmärksamhet på denna fråga.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 13 saml. 5 avd. 2 häft. (Nr 2).

Enligt mitt förmenande bör staten städse hava ett större spannmålsförråd på hand. Detta förråd bör förvaras i fullt modernt inredda varuhus, där säden kan maskinmässigt och på billigaste sätt skötas och förflyttas.

Inrättandet av sådana lagerhus skall visserligen draga icke så obetydliga kostnader, men dessa kostnader skola enligt min uppfattning bliva ringa och till fullo uppvägas emot vad som åtgår till vidtagande av andra säkerhetsåtgärder.

I många fall kan inrättandet av dylika lagerhus lända till ovärderlig fördel för landet, t. ex. i ofred och under missväxtår.

Om vi tänka oss, att en konflikt av allvarigare art uppstode i något annat land, då skulle efterfrågan på spannmål bliva mycket stor, vilket skulle hava till oundviklig följd, att priserna å spannmål ginge i höjden. Den enskilde lantmannen skulle då synnerligen lätt falla för frestelsen att så gott som helt och hållet avyttra sitt förråd och därigenom blottställa sig själv.

Synnerligen välbetänkt måste det då anses vara, om det i dessa lagerhus funnes spannmål för att möta dylika situationer. Ty om vårt eget land en kort tid efteråt drabbades av ofred eller missväxt, skulle förhållandena bliva ohyggliga. I förra fallet skulle ju mer än hälften av landsbygdens arbetsföra manliga befolkning tagas i anspråk för krigstjänst och även i det senare fallet stode man blottställd.

Vidare kan staten genom direkta inköp ifrån lantbefolkningen bliva i tillfälle att hjälpa den mindre bemedlade. Denne är i många fall nödsakad att så fort han bärgat sin skörd avyttra en del av densamma, många gånger till mycket ofördelaktigt pris. Därest staten nu i stället blir köpare, kan ju detta upphandlingsväsende ske under villkor, som göra det hela till en verklig inkomst för säljaren. Han kan nämligen få vid inlämnandet till lagerhuset betalt för sin spannmål enligt gängse marknadspris efter varans kvalité samt berättigas att vid årets slut uppbära medelmarknadspriset för det år räknat, under vilket han inlämnade sin spannmål.

Ofta inträffa i vårt land dåliga bärgningsår och en följd därav blir, att tillgången på lämpligt utsäde bliver ytterst ringa. Vid ett sådant tillfälle bleve det även staten möjligt att räcka jordbrukaren en hjälpande hand därigenom att staten kunde tillhandahålla i sina lagerhus lämpligt utsäde till ett moderat pris.

Möjlighet skulle kanske ock härigenom beredas staten att i någon mån reglera priserna i berörda hänseenden.

Man kan icke heller undgå att inse vilken betydelse dessa lagerhus skulle hava då det gällde förplägnaden vid en mobilisering.

Dessa spannmålslagerhus böra inrättas å väl skyddade platser i vårt land med goda kommunikationer för att i allo underlätta arbetet vid desamma; och bör man därvid särskilt välja de mera spannmålsproducerande trakterna. I varje sådant lagerhus bör finnas en toppsiktskvarn. Härigenom kunde ock staten tillgodose sitt eget behov av bröd både för hären och flottan samt på samma gång bliva i tillfälle att föra en nöjaktig kontroll. De spannmålsarter, som skulle ifrågakomma i dessa lagerhus, böra vara vete, råg och havre.»

Motionären synes med sitt förslag huvudsakligen åsyfta dels att komma jordbrukarne — och då särskilt de resurssvaga bland dem — till hjälp vid deras spannmålshandel och dels att bereda större möjlighet ej mindre för staten att tillgodose såväl sitt ordinarie behov av spannmål som sitt behov av spannmål vid mobiliseringstillfällen eller inträdande krigstillstånd än även för enskilde att tillgodose detta behov vid särskilda tillfällen, såsom vid fall av missväxt i landet eller inträffande rubbningar ute på spannmålsmarknaden.

Vad det förstnämnda önskemålet beträffar anser utskottet, att det ingalunda skulle vinnas genom inrättande av i motionen föreslagna spannmålslagerhus; jordbrukarne skulle ej därigenom komma i åtnjutande av de fördelar, som i motionen åsyftas. Alltför stora praktiska svårigheter möta härvid. Och särskilt gäller detta de vidsträckta delar av vårt land, där kommunikationerna ännu ej äro tillfredsställande ordnade. Även om man tänkte sig, att det funnes ett eller två spannmålslagerhus i varje län, så skulle helt visst likväl för stora delar av jordbruksbefolkningen i länet fraktkostnaderna bliva så höga, att man måste avstå från att begagna sig av denna möjlighet att sälja sin spannmål.

Vid sådant förhållande och då kostnaderna för uppförande och underhåll av dessa spannmålslagerhus, för sädens lagring och rationella skötsel etc. ävensom för den överstyrelse, som för det helas ordnande och drift det blir nödvändigt att inrätta, skulle bliva högst avsevärda, så synes staten icke här böra ingripa på sätt, motionären föreslagit. Någon noggrannare uppskattning av alla dessa kostnader har visserligen icke förebragts, men svårigen komma de att uppvägas av de fördelar, som dessa spannmålslagerhus i vissa avseenden skulle medföra för staten och även enskilda i vissa fall såsom vid missväxt.

Motionären har visserligen åberopat allmänna magasinsinrättningen, som på sin tid handhade statens spannmålsrörelse men även annan statens rörelse såsom kronobagerier, bräuvinsaffärer o. s. v. Men det

*Utskottets
yttrande.*

är att märka, att detta var under helt andra omständigheter än de nu rådande. En stor del av skatterna till kronan utgjordes nämligen då in natura i form av spannmål; så var fallet med tionde, räntor, vakansavgifter, arrendeavgifter o. s. v. Under sådana förhållanden var det dels nödvändigt för kronan att hava magasin i orterna, dit spannmålen kunde inlevereras och varifrån den till olika ändamål, till försäljning, till utborgning åt jordbrukare etc. kunde utlämnas, och dels erfordrades för hela denna rörelse en central förvaltning. Denna utgjordes först av en särskild direktion och sedan av statskontoret samt under åren 1798 till 1824 av den s. k. allmänna magasinisdirektionen, varefter statskontoret åter fick hand om rörelsen. Med ändrade skatteförhållanden blev emellertid hela magasinisinrättningen överflödig. Det ena kronomagasinet efter det andra nedlades, och 1871 indrogos på grund av ett kungl. brev samtliga återstående kronomagasin.

Beträffande statens behov av spannmål såväl i fredstid som under eventuellt inträdande krigstillstånd och dess tillgodoseende genom inrättande av i motionen föreslagna spannmålslagerhus, får utskottet hänvisa till ett av arméförvaltningen över motionen avgivet yttrande, som återfinnes såsom bilaga till detta utskottsutlåtande. Utskottet vill för sin del endast ytterligare tillägga, att det redan med nuvarande förhållanden inom spannmålshandeln i allmänhet finnes inom landet spannmål för några månaders behov framåt, samt att det för övrigt under alla förhållanden torde bliva alltför dyrbart för staten att ständigt hålla i lager spannmål i sådan mängd, att därmed behovet skulle kunna fyllas för någon längre tid.

Utskottet har sålunda icke ansett sig böra tillstyrka bifall till motionen, då utskottet icke kunnat finna, att ett förverkligande av de däruti föreslagna åtgärderna från statens sida skulle leda till det åsyftade resultatet beträffande spannmålshandelns ordnande, och får utskottet därför hemställa,

att herr Osbergs motion nr 49 icke må till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 juli 1914.

På utskottets vägnar:

G. NIC. TORGÉN.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit herrar: *Torgén, Andersson* i Höckerum, *Bärg* i Katrineholm, *Andersson* i Knäppinge, *Lindley, Engqvist, Bengtsson* i Kullen, *Bengtsson* i Göteborg, *Lyberg* och *Johansson* i Huskvarna.

*Bilaga.***Underdånigt utlåtande.**

Ehuru i motionen den ifrågasatta åtgärden naturligtvis endast till sina huvuddrag kunnat angivas och en närmare utredning säkerligen kan giva fastare former i fråga om idéns förverkligande, synes det dock ligga i sakens natur att inköpen av spannmål till de omnämnda lagerhusen komma att bliva beroende på allt för många var för sig fristående omständigheter för att en stadigvarande och under alla förhållanden påräknelig tillgång av spannmål i desamma skall förefinnas. Men för att inrättandet av lagerhusen skall vara av något värde för rikets försvar i såväl fredstid som under eventuellt inträdande krigstillstånd, är det ett grundvillkor, att arméns myndigheter alltid — och framför allt under tiden närmast före den nya skörden, alltså månaderna maj—augusti — kunna påräkna vissa icke så obetydliga minimikvantiteter. Det är svårt att se, huru detta villkor skall kunna fyllas med mindre staten övertager lagerhusen och inordnar rörelsen vid desamma under sin affärsverksamhet samt driver densamma med särskild hänsyn tagen just till försvarets krav. Att under sådana förhållanden allmänna intressen kunna få stå tillbaka är emellertid icke uteslutet, alldenstund behovet för krigsmaktens vidkommande väl i regel gör sig gällande samtidigt med allmänhetens i övrigt.

Mot förslaget, sådant motionären framfört det, synes vidare ur försvarets synpunkt den erinran kunna göras, att det förlägger lagerhusen till mera spannmålsproducerande trakter. Men armén behöver spannmålen icke minst å spannmålsfattiga orter. Lagerhusen borde därför även i dylika orter inrättas, varigenom ju även allmänna intressen skulle tillgodoses, i det att just befolkningen i spannmålsfattiga områden i regeln tidigast och mest bliver i behov av hjälp, när sådan över huvud taget erfordras.

Det synes böra av arméförvaltningen särskilt framhållas, att den av motionären väckta frågan för arméns vidkommande redan blivit delvis löst genom statsmakternas beslut om inrättande av havremagasin och bagerier med mjölmagasin å Karlsborg och i Boden. Ett vidare fortsättande på den sålunda inslagna vägen i enlighet med ett av intendentsdepartementet tidigare avgivet förslag rörande inrättande av liknande förplägnadsanstalter inom varje arméfördelning skulle slutgiltigt bringa frågan till sin lösning med hänsyn till försvaret, och det skulle vara högst olyckligt, om motionärens — ur andra synpunkter måhända mycket behjärtansvärda — förslag skulle fördröja eller förhindra organisationen av arméns förplägnadsanstalter på ett rationellt och fullt betryggande sätt. Stockholm den 22 juni 1914.

Underdånigst:

*Fr. Leth. F. Holmquist. L. W:son Munthe. F. Bergenholtz.**Fredrik Frölich.**G. Almgren.*